

Ingmar Persson

Den irrelevanta identiteten

I min uppsats "Döden som kronisk medvetlöshet" (*Filosofisk tidskrift* 1988:2) framförde jag en ståndpunkt som kan summeras på följande sätt. En person är en psykofysisk helhet. Följaktligen, om den psykiska komponent, som är korrelerad med en viss kropp, upphör att existera - om kronisk medvetlöshet inträder - så utgör den kvarvarande kroppen inte längre en person. Den psykofysiska helheten av vilken denna kropp konstituerades en del har då gått under eller m a o dött.

Att en kropp finns kvar utan att något medvetande längre är associerat med den är en alldaglig- och oerhörd - företeelse. Många - t ex Torbjörn Tännsjö i "Död och personlig identitet", FT 1987:3 - har emellertid menat att det omvända är en, åtminstone logisk, möjlighet: att ett medvetande fortfar att bestå efter undergången av den kropp det tidigare var förbundet med. Detta medvetande tänks då antingen som "fritt svävande" eller som lierat med en annan kropp. Denna möjlighet innebär, skulle dessa tänkare hävda, att en person kan överleva sin (ursprungliga) kropps förintelse; så innehav av en och samma kropp är inte ett nödvändigt villkor för personlig identitet.

Mot denna tankegång invände jag att, även om den är korrekt, är den en "irrelevant utsvävning" i den kontext, som debatten om hur dödsbegreppet skall definieras, utgör. För övrigt skulle vara så, att personlig identitet inte förutsätter kroppslig dito; ändå skulle personer i denna kontext identifieras genom sina kroppar. Anhöriga och sjukvårdspersonal står, som jag skrev i ovannämnda artikel (s 21), inför en viss kropp och deras fråga "Är den här personen död? gäller denna kropp, om den konstituerar en person eller ej. Att svara "Nej, personen lever - men i en annan kropp eller som en odödlig själ i himmelriket" indikerar att man inte har förstått att frågan gäller kroppen framför en, hur den skall behandlas, om organ får tas från den etc.

Detta var vad jag menade med talet om dödsdebattens "kroppsfokusering". Jag avsåg detta inte bara som en beskrivning av den diskussion av definitionen av dödsbegreppet, som faktiskt har förts, utan jag ville också göra gällande att denna speciella infallsvinkel är sakligt

försvarsbar. Ingenting i Tännsjös replik "Död och teletransport" (FT 1989:2) visar att jag har tagit miste i dessa förmodanden. Hans anklagelse att jag "missar" en "aspekt av diskussionen om dödsriterier" (s 2) framstår därför som helt obefogad. Han har inte demonstrerat att denna diskussion genom sin kroppsfokusering har lett till befängda konklusioner. Därför ser jag ingen anledning att ta tillbaka huvudpunkten i min ursprungliga kritik av Tännsjö: genom att föra in spekulationer rörande teletransporter o d komplicerar han i onödan dödsdebatten. Det sägs ofta att en viktig filosofisk uppgift är att särskilja olika problemställningar från varandra och se till att lösningen av dem inte försvåras genom en sammanblandning av dem. Det är i detta avseende jag anser att Tännsjö brister: Eftersom frågan om hur döden skall definieras är så känsloladdad, är det speciellt angeläget att man här undviker onödiga exkurser.

Låt mig nu som hastigast titta på det andra medicinskt etiska problem som Tännsjö menar aktualiserar frågan om huruvida kroppslig identitet är nödvändig för personlig identitet eller huruvida en person kan överleva förflyttningar till en annan kroppslig boning genom t ex teletransport. Antag att en patient kan få en mer adekvat vård på en annan planet så avlägsen att det tar för lång tid att transportera dit vederbörande i en rymdfarkost. Det är emellertid möjligt att relativt snabbt registrera tillståndet i personens alla celler (till priset av att de förstörs), sända denna information via radiosignaler till den andra planeten och där skapa en kopia av personen som i alla psykologiska och makroskopiska fysiska avseende är kvalitativt identisk med ursprungspersonen. I så fall vill jag som läkare, skriver Tännsjö i sin replik (s 3), givetvis veta om den person som uppstår på den andra planeten är numeriskt identisk med den patient jag nu behandlar.

Tännsjö anser att Derek Parfit gjort det troligt att denna teletransport bevarar personlig identitet. Men Perfits huvudpoäng i sammanhanget är egentligen en annan, nämligen att teletransport, vare sig den vidmakthåller personlig identitet eller ej, *inte är sämre än* att leva vidare som samma person. Parfits taktik är att genom olika science fiction exempel - teletransport, tudelning av hjärnan och transplantation av hjärnhalvorna till olika kroppar, etc - få oss att inse att *vad som spelar roll* i grund och botten inte är personlig identitet, utan något som vanligtvis går hand i hand med denna, nämligen (grovt uttryckt) psykisk kontinuitet. Denna kontinuitet är inte tillräcklig för personlig identitet eftersom den kan "förgrena" sig: jag kan vara psykiskt kontinuerlig med två personer (om min hjärna klyvs och placeras i två olika kroppar).

Härav följer att om man accepterar Parfits argumentering, är det - i motsats till vad Tännsjö föreställer sig - *inte* avgörande för mig som läkare att veta om min patient är en och samma person som den som uppkommer på den andra planeten. Kruket är i stället om teletransport bevarar den värdefulla relation vilken som regel åtföljer personlig identitet, d v s psykisk kontinuitet eller vad den nu kan vara. Om så är fallet, spelar det ingen roll för patienten om han eller hon numeriskt sett är identisk med personen på den andra planeten. Givet riktigheten av detta har Tännsjö således också fel i att möjligheten av en personlig identitet utöver den kroppsliga är väsentlig för detta andra medicinska problem.

Men även om personlig identitet inte är det som "spelar roll" i vår fortvaro, är det ändå av filosofiskt intresse att klarlägga dess natur. Är kroppslig identitet en nödvändig betingelse för personlig, eller kan en person överleva sådana äventyrligheter som teletransporter? Mitt eget svar, som jag har argumenterat för annorstädes, är att det kan finnas personlig identitet endast inom ramen för kroppslig dito. I korthet är mitt stöd för denna ståndpunkt följande.

Vad som driver en att tro att teletransporter, hjärntransplantationer etc vidmakthåller personlig identitet är att de bevarar den värdefulla relation som vanligen beledsagar identiteten. Vi är starkt benägna att känslomässigt identifiera oss själva med den *del* av oss själva som vi ser som mest central - vanligen vårt medvetande - och följaktligen att anta att dess fortbestånd är vårt fortbestånd. Ohållbarheten av detta synsätt måste emellertid till slut erkännas, ty den värdefulla relationen - som kommer att ha att göra med medvetandet visar sig kunna förgrena sig, vilket identitet inte kan göra. - vi kan naturligtvis försöka undvika denna konsekvens genom att, som t ex Parfit, stipulera att personligt identitet konstitueras av den värdefulla relationen (d v s psykisk kontinuitet) *när den inte förgrenar sig*. Men detta har drag av en *ad hoc* lösning: intuitivt förefaller det en högst naturligt att anta att om man själv är identisk med en framtida person eller ej beror helt och hållet på ens relationer till *denna* person och inte alls på ens förhållande till andra individer (om patienten är identisk med den person som uppstår på en viss planet eller ej beror helt och hållet på vad denna akt av teletransport innebär och inte alls på om patienten också kopierats på andra planeter). Kroppslig identitet kan emellertid inte förgrena sig. (En kropp kan visserligen dela sig, men inte så att delarna kan göra anspråk på att vara identiska med helheten.) Så om vi antar att personlig identitet involverar kroppens identitet, blir förgreningar inte något problem. Eftersom kroppslig identitet knappast är något

som spelar roll, tvingas vi naturligtvis medge att personlig identitet inte heller är något som spelar roll. Detta nödgas vi emellertid svälja i alla händelser.

Med dessa högst skissartade, funderingar i åtanke kan vi återvända till ursprungsproblemet om definition av "död". Om det just avslutade resonemanget accepteras, följer det att den kropps-fokusering, som noterades i samband med denna problemställning, inte innebär någon förenkling: personlig identitet förutsätter verkligen kroppslig identitet. En person är en psykofysisk helhet i full bemärkelse: såväl den fysiska som den psykiska komponentens undergång är tillräcklig för personens undergång. Denna bestämning är inte oförenlig med Tännsjös förslag att en person dör när hon oåterkalleligen upphör att existera. Invändningen mot detta förslag är snarare att det är så innehållslöst: det är inte klarare när en person oåterkalleligen upphör att existera än när hon dör. Mitt förslag kan ses som ett försök att precisera denna idé: en person upphör oåterkalleligen att existera när hennes medvetande slutligen utplånas vilket, om man godtar mina avslutande reflektioner, inte kan ske senare än förintelsen av hennes kropp. □